[2023] 3 ਐੱਸ.ਸੀ.ਆਰ.

ਗੁਨਾ ਮਹਤੋ

ਬਨਾਮ

ਝਾਰਖੰਡ ਰਾਜ

(2012 ਦੀ ਫੌਜਦਾਰੀ ਅਪੀਲ ਨੰ. 108)

16 ਮਾਰਚ, 2023

[ਬੀ. ਆਰ. ਗਵਈ ਅਤੇ ਸੰਜੇ ਕਰੋਲ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਪੀਨਲ ਕੋਡ, 1860 ਉਪ ਧਾਰਾ 302, 201 ਕਤਲ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ ਹੈ ਕਿ ਪਤੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਗਾਇਬ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਗੁੰਮਸ਼ੁਦਗੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ। 302 ਅਤੇ 201 ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਰੱਖੀ ਗਈ: ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਗੈਰ-ਜਾਂਚ ਨੇ, ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਾਲੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕੀ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਜੇਕਰ ਝੂਠਾ ਅਪਰਾਧ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਾਰਾ 201 ਉਸ ਦੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਅਨੁਮਾਨਤ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਭੁੱਲ ਕੇ ਇੱਕ ਝੂਠੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ ਸੀ ਕਿ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਤਾ, ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਖੁਦ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਧੀ ਦੇ ਲਾਪਤਾ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਸ਼ੱਕ ਅਤੇ ਸ਼ੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ- ਅੱਖੀਂ, ਹਾਲਾਤੀ ਜਾਂ ਹੋਰ, ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਸ ਅਪਰਾਧ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਦੀ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਘੱਟ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਗਲਤ ਅਤੇ ਅਧੂਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਪਾਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਪ੍ਰਤੀ ਗੰਭੀਰ ਪੱਖਪਾਤ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਆਂ ਦਾ ਧੋਖਾ ਵੀ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਸ਼ਰਦ ਬਿਰਧੀਚੰਦ ਸਾਰਦਾ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ (1984) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 116: [1985] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 88; ਵੈਂਕਟੇਸ਼ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ 2022 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ 765; ਸ਼ਤਰੂਘਨ ਬਾਬਨ ਮੇਸ਼ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ, (2021) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 596; ਪੱਪੂ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (2022) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 321; ਹਨੁਮੰਤ ਗੋਵਿੰਦ ਨਰਗੁੰਡਕਰ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਦੇ ਐਮ.ਪੀ. (1952) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 71; ਰਾਮਫੁਪਾਲਾ ਰੈਡੀ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (1970) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ

474; ਬਾਲਕ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. (1975) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 219: [1975] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 753; ਭੋਗਿਨਭਾਈ ਹਿਰਜੀਭਾਈ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ (1983) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 217 [1983] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 280 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ

[1985] 1 ਐਸਸੀਆਰ 88	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 7
(2021) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 596	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 16
(2022) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 321	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 16
(1952) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 71	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 17
(1970) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 474	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 18
[1975] 1 ਐਸਸੀਆਰ 753	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 18
[1983] 3 ਐਸਸੀਆਰ 280	ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ	ਪੈਰਾ 18

ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2012 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 108।

2001 ਦੇ ਸੀਆਰਐਲਏ ਨੰਬਰ 214 ਵਿੱਚ ਰਾਂਚੀ ਵਿਖੇ ਝਾਰਖੰਡ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 23.07.2004 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ।

ਵੀਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਵੀ.ਐਨ.ਰਘੂਪਤੀ, ਐਡਵੋਕੇਟ. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਲਈ।

ਗੋਪਾਲ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਐਡ. ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ|

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੰਜੇ ਕਰੋਲ, ਜੇ.

1. ਮੌਜੂਦਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਗੁਨਾ ਮਹਤੋ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ, 1860 ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੇਓਮਾਤਿਆ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਐਲ.ਡੀ. 1989 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਨੰਬਰ 50 ਵਿੱਚ ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ, ਡਾਲਟਨਗੰਜ ਨੇ ਮਿਤੀ 10.05.2001 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਗੁਣਾ ਮਹਤੋ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਕੀਤਾ। ਐਲ.ਡੀ. ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 201 ਅਧੀਨ ਸਜ਼ਾ ਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ।

2. ਅਪੀਲ 'ਤੇ, 2001 ਦੀ 23.07.2004 ਦੀ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 214 ਵਿੱਚ ਝਾਰਖੰਡ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨਿਰਪੱਖ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਿਸਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਗੁਣਾ ਮਹਤੋ ਬਨਾਮ ਝਾਰਖੰਡ ਰਾਜ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ ਦੇ

ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜੇ ਐਲ.ਡੀ. ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਹ ਦੇਖਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਹੋਵੇ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਬਨੈਯੀ ਮਹਤੋ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-2), ਸਮੋਯੀ ਯਾਦਵ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-9) ਅਤੇ ਨੰਦੀਸ਼ ਯਾਦਵ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-10) ਦੇ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।

3. ਇਸ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਗੁਨਾ ਮਹਤੋ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ।

4. ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੁਰਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਬੂਤ ਗਾਇਬ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਝੂਠੀ ਕਹਾਣੀ ਘੜ ਕੇ ਨਾਪਾਕ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਪੁਲਿਸ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਲਾਪਤਾ ਹੋਣ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿੱਤੀ।

5. ਮਿਤੀ 13.8.1988 ਨੂੰ ਪਿੰਡ ਦੇ ਖੂਹ ਵਿਚੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਮਿਲੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਸਬੰਧੀ ਮਾਮਲਾ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੀ.ਐਸ. ਮੁਕੱਦਮਾ ਨੰਬਰ 35/1988 (ਐਕਸ. ਪੀ-3) ਮਨਿਕਾ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਝਾਰਖੰਡ ਵਿਖੇ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਚਲਾਨ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਦਸ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁਰਾਰੀ ਰਾਮ (ਪੀਡਬਲਯੂ-1), ਮਿੱਠੂ ਪੀ.ਡੀ. ਸਾਹੂ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-4), ਮੁਸਾਫਿਰ ਯਾਦਵ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-5), ਮੁੰਨੀ ਮਿਸਤਰੀ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-6), ਚਿਤਰੰਜਨ ਪਾਂਡੇ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-8) ਅਤੇ ਸੁਖਰੂ ਮਹਤੋ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-7) ਸਿਰਫ਼ ਰਸਮੀ ਹਨ। ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਵਾਹੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵੱਲ ਕੁਝ ਵੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ।

6. ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕੇਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠੀਏ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ: (ਏ) ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਪਛਾਣ, (ਬੀ) ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਪਿੰਡ ਦਾ ਖੂਹ, (ਸੀ) ਡਾ. ਨਰਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਮਿਸ਼ਰ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-3) ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਰਿਪੋਰਟ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈਮਰੇਜ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਗਲੇ 'ਤੇ ਸੱਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਦਮਾ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

7. ਇਹ ਅਪਰਾਧਿਕ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਇੱਕ ਸੁਲਝਿਆ ਹੋਇਆ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਪਰਿਕਲਪਨਾ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ, ਦੋਸ਼ੀ ਇਕੱਲਾ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਸ਼ਰਦ ਬਿਰਧੀਚੰਦ ਸਾਰਦਾ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ, (1984) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 116 ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

ਗੁਨਾ ਮਹਤੋ ਬਨਾਮ ਝਾਰਖੰਡ ਰਾਜ
[ਸੰਜੇ ਕਰੋਲ, ਜੇ.ਜੇ.]

"153. ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਇਹ ਦਰਸਾਏਗਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ:

(1) ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇੱਥੇ ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਹਾਲਾਤ "ਲਾਜ਼ਮੀ ਜਾਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ" ਅਤੇ "ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ" ਨਹੀਂ। "ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ" ਅਤੇ "ਸਾਬਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਾਬਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ" ਵਿਚਕਾਰ ਕੇਵਲ ਵਿਆਕਰਨਿਕ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅੰਤਰ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਿਵਾਜੀ ਸਹਿਬਰਾਓ ਬੋਬਡੇ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ [(1973) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 793: 1973 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ (ਸੀ.ਆਰ.ਆਈ) 1033: 1973 ਸੀ.ਆਰ.ਐਲ ਐਲ.ਜੇ 1783] ਜਿੱਥੇ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ: [ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ ਪੈਰਾ 19, ਪੀ 807: ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ (ਸੀ.ਆਰ.ਆਈ) ਪੀ. 1047]

"ਯਕੀਨਨ, ਇਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 'ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ' ਅਤੇ 'ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ' ਵਿਚਕਾਰ ਮਾਨਸਿਕ ਦੂਰੀ ਲੰਬੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਸਿੱਟਿਆਂ ਤੋਂ ਵੰਡਦਾ ਹੈ।"

(2) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੱਥ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਪਰਿਕਲਪਨਾ ਨਾਲ ਇਕਸਾਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਰਿਕਲਪਨਾ 'ਤੇ ਵਿਆਖਿਆਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ, ਸਿਵਾਏ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ,

(3) ਹਾਲਾਤ ਇੱਕ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ,

(4) ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹਰ ਸੰਭਵ ਅਨੁਮਾਨ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ

(5) ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਇੰਨੀ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ਤਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਆਧਾਰ ਨਾ ਛੱਡਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੰਮ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

8. ਤਤਕਾਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਕੇ ਸਬੂਤ ਗਾਇਬ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਤੱਥਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੋਈ ਸਬੂਤ, ਅੱਖਾਂ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

9. ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਤਾ ਬਨੈਧੀ ਮਹਤੋ (ਪੀਡਬਲਯੂ-2) ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ। ਉਸ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਲਾਸ਼ ਬਰਾਮਦ ਹੋਣ ਤੋਂ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਫਰਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਕਿਸ ਨਾਲ? ਉਹ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਸ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਮੁਲਜ਼ਮ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਲੜਕੀ ਘਰ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਆਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਪੁਲੀਸ ਕੋਲ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ।

10. ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਚਾਚਾ ਸਮੋਧੀ ਯਾਦਵ (ਪੀਡਬਲਯੂ-9), ਪਿੰਡ ਮਰਨ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ, ਸਿਰਫ ਇਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਮ ਬ੍ਰਿਜੇਸ਼ ਯਾਦਵ (ਸਹਿ-ਪਿੰਡ) ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸਦੀ ਨੂੰਹ (ਮ੍ਰਿਤਕ) ਕਿਸੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਭੱਜ ਗਈ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਭਾਵ ਮਾਰਣ। ਉਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਵਿਆਹ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਪਿੰਡ ਜਾਨੇ ਵਿਖੇ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਬੀਤੀ ਸ਼ਾਮ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਪਿੰਡ ਦੇ ਖੂਹ 'ਚੋਂ ਬਰਾਮਦ ਹੋਣ 'ਤੇ ਹੀ ਮਿਲੀ ਸੀ | ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਸ਼ੱਕ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ, "...ਉਸ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਨੂੰ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ"। ਇਹ ਉਹੀ ਬਿਆਨ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਸ ਕੋਲ ਅਜਿਹੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਸਰੋਤ ਕੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਸਿਰਫ ਸੁਣਨ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਹੀਂ, ਜੋ ਕਿ ਗੈਰ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਵੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਉਸਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕਦੇ ਵੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਮਲਾ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

11. ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-2 ਦੇ ਮਾਮੇ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੰਦੀਸ਼ ਯਾਦਵ (ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-10) ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਪੜਚੋਲ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਜਾਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੋਈ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ, "ਸਾਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਸੀ" ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਉਸਨੂੰ ਅਕਸਰ ਕੁੱਟਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਉਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਕਥਨ, ਸੁਣਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਮੇਂ, ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਕਥਿਤ ਬੇਰਹਿਮੀ ਦੇ ਢੰਗ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ 'ਚ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀਆਂ 'ਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, ਉਸਦੀ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਜਿਰ੍ਹਾ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ-9 ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਦੇ ਵੀ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ. ਇਸ ਲਈ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਦਾ ਕੇਸ ਗੈਰ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ।

ਗੁਨਾ ਮਹਤੋ ਬਨਾਮ ਝਾਰਖੰਡ ਰਾਜ
[ਸੰਜੇ ਕਰੋਲ, ਜੇ.ਜੇ.]

12. ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਪੀਡਬਲਯੂ-9 ਦੇ ਬਿਆਨ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਕਥਿਤ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ 3/1 ਵਜੋਂ ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਯੂ.ਡੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

"ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਡੁੱਬਣ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ। ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.9 ਅਤੇ ਆਈ.ਓ. ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਲਾਪਤਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਪਿੰਡ ਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਉਕਤ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਲੱਭਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਝੱਗੜ ਰਾਹੀਂ ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਲਾਸ਼ ਉਸੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਇਹ ਤੱਥ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਸਗੋਂ ਉਸ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਲਾਸ਼ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਖ਼ੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਫਰਦ ਹੋਣੀ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੀ।"

13. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਤੱਥ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਯੂ.ਡੀ.' ਤੇ ਆਪਣੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਆਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਜੋੜਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ:

"ਮੈਡੀਕਲ ਸਬੂਤ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੌਤ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਤੋਂ 48 ਤੋਂ 96 ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਦਾ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ 14 ਅਗਸਤ, 1988 ਨੂੰ ਦੁਪਹਿਰ 3 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 12 ਅਗਸਤ, 1988 (ਲਗਭਗ 3 ਪੀ.ਐੱਮ.) ਅਤੇ 10 ਅਗਸਤ, 1988 (ਲਗਭਗ 3 ਪੀ.ਐੱਮ.) ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇਸ ਲਈ ਆਈ.ਓ. ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਪੋਸਟ ਮਾਰਟਮ ਤੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ, ਉਸ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।"

14. ਇਸ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ, ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਗੈਰ-ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਇਹ ਤੱਥ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਦੇ ਢੰਗ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਨਾਲ ਵੀ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਤਫ਼ਤੀਸ਼ ਅਫ਼ਸਰ ਦੀ ਗੈਰ-ਜਾਂਚ ਨੇ, ਹਾਜ਼ਰ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸਤਗਾਸਾ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੇ ਝੂਠਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਾਰਾ 201 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਤਹਿਤ ਜੁਰਮ ਉਸਦੀ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ।

15. ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਕਿ ਉਹ ਆਖਰੀ ਵਾਰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਭੁੱਲ ਕੇ ਇੱਕ ਝੂਠੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਰਜ ਕਰਵਾਈ, ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ

ਸੰਸਕਰਣ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਪਿਤਾ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਖੁਦ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਧੀ ਦੇ ਲਾਪਤਾ ਹੋਣ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਸ਼ੱਕ ਅਤੇ ਸੰਦੇਹ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜੁਰਮ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਜੋ ਕਿ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹਨ।

16. ਅਸੀਂ ਦੁਹਰਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ, ਸ਼ੱਕ ਭਾਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਹੋਵੇ, ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਹਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਸ਼ੱਕੀ ਰੰਗ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। [ਵੈਂਕਟੇਸ਼ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ, 2022 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ 765; ਸ਼ਤਰੂਘਨ ਬਾਬਨ ਮੇਸ਼ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ, (2021) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 596; ਪੱਪੂ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ, (2022) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 321]। ਸੇਵ ਕਰੋ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਕੋਈ ਵੀ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ: ਅੱਖ, ਹਾਲਾਤ ਜਾਂ ਹੋਰ, ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਦੀ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ।

17. ਇਹ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਨਾ ਸਾਡਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸ਼ੱਕ ਦਾ ਲਾਭ, ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਵੇ, ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। [ਹਨੂਮੰਤ ਗੋਵਿੰਦ ਨਰਗੁੰਡਕਰ ਬਨਾਮ ਐਮ.ਪੀ. (1952) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 71]|

18. ਸਾਧਾਰਨ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਸਮਕਾਲੀ ਖੋਜ ਵਿੱਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਬੇਮਿਸਾਲ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਸਮਕਾਲੀ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਬੇਹੂਦਾ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਿਆਂ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਿਆਂ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨਾ ਸਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ। [ਰਾਮਫੂਪਾਲਾ ਰੈਡੀ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ, (1970) 3 ਐਸਸੀਸੀ 474, ਬਾਲਕ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਯੂਪੀ ਰਾਜ, (1975) 3 ਐਸਸੀਸੀ 219, ਭੋਗੀਨਭਾਈ ਹਿਰਜੀਭਾਈ ਵੀ. ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ, (1983) 3 ਐਸਸੀਸੀ 217] ।

19. ਇਸ ਲਈ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ, ਹੇਠਲੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਗਲਤ ਅਤੇ ਅਧੂਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੋਸ਼ੀ ਨਾਲ ਗੰਭੀਰ ਪੱਖਪਾਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਆਂ ਦਾ ਵੀ ਧੋਖਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

20. ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 1989 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੰਬਰ 50 ਮਿਤੀ 10.05.2001 ਵਿੱਚ 5ਵੇਂ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, ਪਲਮਾਊ, ਡਾਲਟਨਗੰਜ ਦੁਆਰਾ 10.05.2001 ਨੂੰ ਰਾਂਚੀ ਵਿਖੇ ਝਾਰਖੰਡ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। 2001 ਮਿਤੀ 23.7.2004 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 214 ਜਿਸਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਗੁਣਾ ਮਹਤੋ ਬਨਾਮ ਝਾਰਖੰਡ ਰਾਜ ਹੈ, ਵਿੱਚ ਦਖ਼ਲ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਗੁਨਾ ਮਹਤੋ ਬਨਾਮ ਝਾਰਖੰਡ ਰਾਜ

[ਸੰਜੇ ਕਰੋਲ, ਜੇ.ਜੇ.]

21. ਅਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਬਾਂਡ ਨੂੰ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

22. ਅਪੀਲ ਸਟੈਂਡ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ।

ਨਿਧੀ ਜੈਨ

(ਅਸਿਸਟਡ: ਤਮਨਾ, ਐਲ.ਸੀ.ਆਰ.ਏ) ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

PALLAV THAKUR ADVOCATE